

MOS IONIȚĂ DE LA CĂLNIC VIOREL MARINEASA

În 1997 îi consacram lui Vasile C. Ioniță, lingvist de notorietate, dar și, în ultimul deceniu și jumătate, memorialist cu limbă ascuțită, deloc indulgent nici cu cei mai mult sau mai puțin apropiați, nici cu sine însuși, îi dedicaserăm deci două texte în *Orizont* (numerele 6 și 7). N-a prea fost încântat în prima fază, apoi și-a revizuit părerea, dându-și seama că, prin afinitate, nu sunt un encomiast de serviciu. Remarcasem atunci că nu-și ascunde părțile discutabile din biografie, că nu face cu ochiul cititorului, preferând să rămână *clonțos* (cum zice chiar el), narând cu un umor (sau cu un amar) crud, aproape violent.

I pocrizia nu-i este la îndemână, dovadă fiind și faptul că "Moș Ioniță de la Călnic" (așa își semnează epistolele), sucevean prin naștere, cărășan prin adopțiune, aflat în prag de 85 de ani, este citat pentru bravura sa profesională de Andrei Oișteanu atunci când discută despre pudibonderia enciclopediilor și a dicționarelor actuale, care înlocuiesc "cenzura politică (...) cu cenzura pseudo-etică": "termeni considerați obsceni (din Atlasul Lingvistic Român) trebuie utilizați ca sursă pentru dicționarul-tezaur al limbii române, renunțând la o falsă pudoare manifestată până acum" (vezi Andrei Oișteanu, *Sexualitatea limbajului*, "Revista 22", 09.11.2015 și idem, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Polirom, Iași, 2016).

Că veni vorba de cenzură, Vasile C. Ioniță a lucrat câțva timp, în vechiul regim, la Direcția Presei, care tocmai cu așa ceva se îndeletnicea. Îl încearcă un sentiment de vinovăție, deoarece a contribuit la "dureroasele deformări pe care le-au suferit generațiile de tineri pe care i-am crescut". Pe de altă parte, într-o notiță din 1974 constată rece că statutul de "lector împuternicit" al cenzurii pentru județul Caraș-Severin "îi convine de minune", căci poate citi "orice, din orice domeniu".

Din câte îmi dau seama, Vasile C. Ioniță este, pentru mulți, o persoană incomodă, un "pricinos", căruia i-au rămas puțini prieteni. Ideea unui *Trifoi cărășan* al lingviștilor s-a risipit prin decesul lui Petru Oalde și prin îndepărtarea de Marcu Mihail Deleanu. Sigur, rămâne Studioul Regional Radio Reșița, care l-a ajutat să-și publice ultimele volume, se adaugă Biblioteca Orășenească Bocșa, care i-a atribuit unei săli numele său, aceasta și după ce a donat instituției 800 de cărți, unele – deosebit de valoroase, *Enciclopedia Bucovinei* l-a inclus între personalitățile plecate de acolo. N-ar fi rău dacă vreun specialist în materie ar încerca, fără festivisme, o reevaluare a contribuției lui Vasile C. Ioniță în antroponomie, în toponomastica Banatului. (Demonstrat autopersiflării, răsfățul în calambururi s-au întors de multe ori asupra lui: s-a lăudat că se îndeletnicește cu *toponimicuri*, iar "dușmanii" au preluat formula în răspăr.) Dacă Andrei Oișteanu nu-l pune în paranteză, atunci nici văruiții din partea locului n-ar trebui s-o facă.

Vasile C. Ioniță a ținut, cu intermitențe, un jurnal început în 1972. Pe baza lui și-a construit volumele cu caracter memorialistic

Capricii. Amintiri. File de jurnal. Corespondență. Aripă frântă. Meandre, care mi s-au părut savuroase. Tot un soi de diaristică supusă comentariului la 30-40 de ani distanță reprezintă *Crâmpoie dintr-un veac trecut* (Editura Banatul Montan, Reșița, 2011). 11 iunie 1972. Un an de la catastrofele Teze din iulie ale lui Ceaușescu. Elita culturală a Reșiței se întreabă, într-o reuniune informală, "ce acțiuni să inițiem? ce să facem ca omul să vină la ele?" Idei – ioc. Sau de tot subțiri. "Trăim vremuri grele", zice regizorul teatrului într-un acces de sinceritate disperată, dar tot el scoate o perlă gen Ilf și Petrov: "Vrem acțiuni noi, atunci să explorăm latura ineditului". Bridge-ul adus la Casa de Cultură, "cuminte, sportiv", hm, în fond e subversiv, aristocratic, ăia-s "închiși în clanul lor", trebuie să te mulțumești cu "meciurile amicale ale botvinicilor" (Mihail Botvinnik, șahist sovietic, fost campion mondial).

Să fie comentate "fapte de mare răsunet" - războiul dintre Pakistan și Indonezia, povești cu Maurice Chevalier și Coco Chanel? "Să aducem o somitate", Ciulei, Bănică, ultimul putând să strecoare "o problemă, un fitil"; "mai bine e să ieșim cu ursul în piețe". Cum să te bați cu TV-ul? (Încă nu funcționa programul de două ore pe zi.) Mai e și "ăla cu tranzistorul", insul care-și bălângăne aparatul ascultând muzici sentimentaloase în azul și-n văzul tuturor, plusează exasperat regizorul, iar replica vine la moment: "ăla e treaba uteceului" (Uniunea Tineretului Comunist). Marketing cultural, adaugă Vasile C. Ioniță, contemporanul nostru.

A semenea scene, ședințe, adunări, plenare, consfătuiri, sesiuni de comunicări se tot adună în volum, fie că e vorba de unele cu caracter politic sau de altele autentice (ori doar cu iz) științifice. Memorabil, "scandalul nefilologic și neacademic" de la "masa tovrășească" ce încheie dezbaterile cu tema *Probleme actuale ale limbii și literaturii române* (Băile Herculane, 10-13 aprilie 1980). Iată ce-i spunea profesorul Gheorghe Tohăneanu, mazilul la Timișoara pe motiv de "origine nesănătoasă", lui Boris Cazacu, aciuat în Capitală sub pulpana academicienului Alexandru Rosetti: "Jupâne, îți mai amintești când eu locuiam la etajul trei, iar Domnia-ta la etajul unu? Prea cinste comis, ți-ai mai dat Domnia-ta doctoratul?" Cazacu se prefăcea că nu-l aude, iar aici Tohăneanu îl lăsa în plata Domnului, împărțându-le comesenilor, "clipind din amândoi ochii de după sticlele bulbucate ale ochelarilor", ce unicat e "Boris Ixici... singurul academician fără doctorat".

Luminoasă, surprinzătoare, prietenia cu Gheorghe Azap. Iată un fragment dintr-o scrisoare a rafinatului poet din Ticvaniu-Mic: "Când vii, ca să fim siguri pe merinde, adu o pâine, fiindcă aici, noi, țărani, arareori primim pâine prin cooperativă. În rest, ne descurcăm: mai din târâța galițelor, mai din lăptăria caprelor. Am și slană și brâ, este și ceapă. Mi-e dor de tine. Fă cumva și vino..." (9 mai 1979).

CAI VERZI PE PEREȚI DANIEL VIGHI

Câtă vreme a predat la Altdorf, Kelpius se ținea la korrespondenz cu magistrul Gottfried Wilhelm Leibniz, când cu daravla rămasă în istorie cu numele Sinkretismusstrei, odăr în limba anglicanilor Syncretism Controversy, care s-a pornit de la cutare nuntă de domniță cu un principe catolic, și când dom' profesor Georg Calixtus, odăr Callisen, a încercat să domolească zarva căutând dumnealui cum anume și-ar putea da mâna cu papistașii în problemarii teologhicești de le-au zis sinkretismusstrei, adecă neînțelegerile amestecătoare, odăr contopitoare, odăr eclecticism. Învățătorul Fabricius a lucrat dimpreună cu învățătorul Leibniz la dobândirea căilor către Sinkretismusstrei, adecă neînțelegerile amestecătoare, odăr contopitoare, odăr eclecticism. Din această cauză nu prea a fost pe placul ardeleanului nostru, căruia îi mergeau sâmbrele către alte întovărășiri mai aprige, cum a fost să fie pietismul. Dacă e adevărat că Kelpius nu părea foarte atras de lecțiile lui Fabricius, asta nu înseamnă că nu era atras de altele, și pormind de la acestea.

S pre exemplu, a urmat la începuturile sale teologice, de bună seamă, învățăturile și îndemnul spre credință ale fostului student de la universitatea din Wittenberg, autorul știutelor și mult discutatele teze, nouăzeci și cinci la număr, pe care Martin Luther, căci despre el este vorba, le-a scris în latină și mai apoi, tâlmăcite în limbile prostimii, au ajuns peste tot purtate în desăgile negustorilor și în lăzile de călătorie ale meșterilor și ucenicilor din breslele meseriașilor. Numai că ardeleanului Kelpius nu i-a mai plăcut cum se prezenta luteranismul la aproape două veacuri de la nașterea sa. Simțea dor de credință mai afundă, de întoarcere mai la izvoarele dintâi, un fel de chemare nestăpănită în credință nu-i dădea pace, așa că la nici douăzeci de ani și-a terminat tot ce avea de învățat, la vârsta la care alții încă mai umblă după cai verzi pe pereți: la șaisprezece ani era cu lucrare de masterat luată, fără plagiatele ăstora din ziua de astăzi, cutare prim-ministru, cutare vice-prim-ministru, unul de-i zice Victor Ponta, altul pe care zierele l-au poreclit generalul Izmană, și alții asemenea lor.

În anii petrecuți pe băncile din Altdorfina a dat peste meșterul Johann Jacob Zimmermann, astronom priceput în mersul stelelor și al cometelor. Om măruntel ca toți cei care propovăduiau sfârșitul lumii – și ei, ca și marii generali și biruitori în războaie erau "nu mari de stat", vorba cronicarului Ureche. Johann Jacob Zimmermann se arăta posac din cauza înfrânilor și a zbuiciumului într-o căutare a dreptei credințe, de care se arăta foarte atașat și șăgărtul său din Ardeal. Herr Jacob privea puțintel sașiu, purta o bască turtită pe cap, de care unii ziceau că nu se despărțea nici noaptea. Într-una din discuțiile lungi despre Apocalipsă pe care le purta adesea cu Kelpius i-a mărturisit acestuia cum anume a ajuns la ideea plecării peste ocean ca să descalece o sâmbra (sau comunitate n.n.) dreptcredincioasă pietistă, ca la anii de după cele dintâi rusalii, când frații apostoli au pornit să vorbească limbile pământului. Cel cu care s-a întâlnit la Saalhof, în Frankfurt am Main, a fost fratele predicator Johann Jacob Schutz, care s-a alăturat și domnia sa ălora care se rugau în case ascunse la margini de burg, cu soldați, meseriași, negustori mărunți, muieri măritate și văduve, spălătorese și croitorese sau slujnice pe la casele bogățiilor.

A colo strălucea fratele Schutz prin vorbă și cântare de imn. Acolo a venit într-o seară de duminică, la vremea Adventului, o muiere de mare credință, pe nume Johanna Eleonora Petersen de Merleau: fată de nobil scăpătat după războiul care nu s-a sfârșit treizeci de ani. Acolo au vorbit în predici despre Cartea Apocalipsei și despre înțelesul versetelor greu de priceput ale celui dintre fericii Ioan din insula Patmos, la casa de rugăciune Saalhof din burgul Frankfurt, fostă vamă pentru plutele negustorilor de pe râul Main, lângă Rententurm, la poarta veche de intrare în cetatea pe care papistașii din cetatea Vaticanului o numesc Francoforte sul Meno.

De acolo s-au numit acești tovrășii de rugăciune ai lui Schutz, frații pietiști de Saalhof, asta după ce au refuzat sfânta împărtașanie luterană laolaltă cu lumea cea păcătoasă. Pe lângă Schutz, la casa de rugăciuni, odăr Colegiu Pietist, odăr Conventicula, odăr Oculța, se mai ținea de casa de rugăciune și studentul Petersen, care se va însura cu mistică Johanna Eleonora, viitoarea scriitoare și poetă din Merleau. Tot pe acolo se ruga Domnului Philipp Jakob Spener, socotit tatăl pietismului, autorul scrierii *Pia Desideria*, în care cere fraților și surorilor să se unească în grupuri de studiu biblic și de citiri ale sacrelor cuvinte, și Francis Daniel Pastorius, cel care va scrie în America, în cătunul Germantown din Pennsylvania, poeme despre buna creștere a stupilor de albine, pe lângă altele dedicate celor sfinte, împlinind vorba lui Max Weber despre munca și originile protestante ale capitalismului.

Din volumul *Jazz cu ardeleni*